

Завдання 2. Зробити аналіз статей де стоять крапочки.

1) Франко І. Борис Граб // Зібр. тв.: У 50 т. - . Т. 18. - С. 177-190.

Оповідання “Борис Граб” написане спершу як окремий твір (1890). Однак згодом, як зізнавався Франко, воно мало увійти до роману «Не спитавши броду», який залишився незавершеним.

Сам твір присвячений українському педагогові, критику, д-ру І.Копачеві, товаришу Івана Франка.

Головний герой — Борис Граб. Автор ще на самому початку описує різносторонність зацікавлень Бориса, особливо вказує на те, що він “займав видне місце серед товаришів, ба й учителі гляділи на нього, як на головну оздобу закладу. Обдарований незвичайними здібностями, величезною пам’яттю, бистрим і ясным розумом, [...] свій час умів він розділити так, що на всяку роботу, на всяку науку знаходив час і пору”. Крім того, додатково ще підучувався токарства, столярства, шиття тощо.

Проте найважливішим у цьому творі, я вважаю, є Міхонський — учитель Бориса, який найвище цінував власну думку своїх підопічних. Адже вважав, що лише “власна духова праця є властива ціль гімназії!” Він висловлює свої погляди, про які інколи забувають педагоги: потрібно вчити предмет, точніше, його “зубрити”. Справді рідкісним явищем є те, що учитель чи викладач не учить нас теорії, а того, як треба мізкувати. Міхонський якраз подає нам цю важливу річ: “Ти думаєш один з другим, що та латина, грека, фізика чи математика, логіка чи психологія, що ми тут з тобою переробляємо, придасться тобі потім у житті на щось? Не вір тому! У звичайнім житті інтелігентного чоловіка, урядника, купця, ремісника – все се зовсім ні до чого не здалося. Я знаю, дехто скаже: «Дурні професори, дарма гають час собі й нам і вчать нас непотрібних речей». Отже, неправда! Ми з вами, як той біблійний Саул, що то пішов шукати загублених ослиць, а знайшов корону. Ми нібито ведемо вас шукати ослиць, ніби тих граматичних форм, алгебраїчних формул, історичних дат. А тим часом ні! Не о те ходить! Головна річ у тім, аби ви навчилися володіти своїм мізком. Знаєте, як мала дитина вчиться зразу дивитися очима, потім хапати руками, а нарешті ходити ногами та говорити. Так і гімназія вчить вас володіти духовими органами, виробляє пам’ять, порядне думання, систематичність, а нарешті критичність. Отсе мета гімназії.”

І це, безумовно, потрібно кожному запровадити у свою методику викладання того чи іншого предмета.

Отже, оскільки Борис на уроках алгебри “ані стати, ані крейду взяти, ані писати, ані говорити порядно не вмів”, проте все ж “в його відповідях учитель бачив розум і проблиски власної думки”.

Також важливим є те, що сам учитель, незважаючи на те, що був і за віком старшим, і за званням, став для хлопця не лише наставником, а й другом. Коли Борис це побачив, у ньому прокинулося бажання ставати

все краще, адже знайшов для себе авторитет.

Таким чином у творі простежується методика навчання, а саме застосування методів учителем Міхонським. Він, проводячи заняття, серед усіх дітей виокремив одного, здавалося, “пропащого” хлопця, який був неохайним, не вмів нічого робити порядно. У роботі з ним він застосував індивідуальний підхід: спочатку, до 5 класу, навантажував хлопця фізичною роботою (“Досить з тебе й шкільних книжок, на інші прийде черга потому”), а вже коли хлопчина фізично виробився, давав йому читати книжок. Аби досягти хорошого результату, він завжди перевіряв його знання, іноді вказував на помилки, підбадьорював або ж хвалив, давав різноманітні поради (наприклад, “старайся насамперед пізнати якнайбільше творів літератури з власного читання, а тоді вже берися й до історії літератури”). Аби додати сили, азарту до розумової праці, знаходив щоразу нові слова: то сином назве Бориса, то руку потисне, то присоромить... Проте найголовнішим у співпраці Міхонського та Бориса було лише одне правило, яке потребувало систематичної праці — ніколи не брехати. Тож це все робилося поступово, без фанатизму чи якоїсь агресії. Ще одним методом, який застосовував учитель — це повторне прочитання тексту. Адже при кожному читанні ми постійно заглиблюємося в зміст, починає працювати асоціативне образне мислення і після чергового разу знаходимо у тексті щось нове, таке, чого не помічали при попередньому читанні.

Отже, на прикладі цього твору бачимо, як хлопчина з допомогою свого наставника Міхонського зумів пройти шлях від “малого” до “великого”. Саме тут спостерігається велика праця, заслуга учителя, який завдяки своїй мудрості, досвіду використовував різноманітні методи задля досягнення мети — зробити з Бориса Людину. І він це зробив. Недарма ж товариші високо цінували Граба та навіть прозвали його “Епамінондом” (полководцем).

2) Франко І. Не спитавши броду // Зібр. тв.: У 50 т. - . Т. 18. - С. 325 — 463

Незакінчений твір “Не спитавши броду” складається з неопублікованої частини й семи фрагментів, які автор надрукував у пресі: “На лоні природи”, “Гава і Вовкун”, “Борис Граб”, “Геній”, “Гершко Гольдмахер”, “Гава”, “Дріада”. У ньому простежується тематика виховання. Герой входить щораз то в інше середовище, зустрічається щоразу з іншими людьми, підпадає під їхній вплив – позитивний чи негативний, зазнає багатьох випробувань і розчарувань. Завдяки усім тим переживанням гартується його воля і формується характер. Поступово герой пізнає не тільки світ і людей, а й доходить до пізнання себе самого, своїх завдань і своєї мети життя, до досягнення яких тепер прямує з остаточно скристалізованим характером.

У перших розділах зображується ситуація, коли Едмунд поранив шротом жида. Проте повчальним є те, що він не замовчував про скоєне, а навпаки, одразу розповів Тьоньові і разом вони вирішили якогось допомогти чоловікові. Борис Граб, хлопець, про якого йшла мова вже у вище проаналізованому оповіданні, взявся лікувати жидка. І це пройшло успішно.

У цьому ж епізоді також проявляється і сам характер справжнього жида: щоб забути ситуацію з пораненням та не звертатися до суду, Елькана вимагає у дітей гроші так би мовити на лікування. Сам цинізм полягає у тому, аби отримати заплановані гроші, Елькана здатний навіть залишити свого брата на тому ж місті, хоча той стікає кров'ю. Проте все це було лише акторською грою. Тож одразу після одержання невеликої суми, жидки були незадоволеними, що отримали так мало: “проклятий отой доктор, - сказав вкінці менший з них. - Через нього нам, може, 100 гульденів з рук вислизнуло!”

У наступному, четвертому підрозділі описується, як між Міхонським і Борисом Грабом раптово розбивається дружба. Так зображується третій портрет Бориса Граба, який у романі поданий через призму сприймання пані професорової Міхонської, майже ровесниці дев'ятнадцятирічного Бориса, що спокушає хлопця. Розбитої кришталевої вази ніяк склеїти не можна, це відчують обидва чоловічі кути новоствореного трикутника. Ситуація безвихідна. Вибух почуттів створює високу напругу і драматизм, навіть трагізм при конфронтації учня з професором. Цієї сцени можна було б уникнути, коли б натура вихованця була не така глибока і коли б він не називав свого вихователя рідним батьком.

Надзвичайно складним євир почуттів професора Міхонського. Він знав, що молода дружина-красуня колись його, старого й недолугого, зрадить. Але Міхонського страшенно заболіло, що це сталося з його улюбленим учнем. А втім, чи не краще, що саме з ним? Це питання не

має відповіді. З одного боку Міхонський розуміє, що давньої дружби, зустрічей, насолоди від мистецтва когось учити вже не буде, а з іншого боку він, самотній, відчужений, горем битий, прогнати свою самотню радість із серця не може. Але вихід із ситуації Міхонський “знаходить” – незабаром помирає, і Борис оплакує смерть свого батька, учителя, друга.

Через кілька років під час наступної зустрічі з Міхонською Граб про її чоловіка скаже, що його вбила правда. Епаміондо вже не говорить правди. Він всіляко викручується і перед своєю коханою Густею, і перед веселою вдовичкою Міхонською, фатальною жінкою в його житті, яка майстерно ловить рибу і хитро розставляє сіті все на того ж Бориса. Граб героїчно витримує її атаки, зрештою досить ганебно тікає від неї, не попросившись. Глибоко ображена у своїх жіночих амбіціях, Міхонська помирає від апоплексичного удару.

З одного боку ми можемо засуджувати пані професорову Міхонську, але з другого теж можна її зрозуміти. Вона любила Бориса, якби не любила, то би не померла. Справді, ця не тільки “весела вдовичка”, а й тверезо мисляча жінка багато мала рації і право на другу зустріч з Борисом Грабом, з яким прагнула одружитися. Цікаво, як пані Міхон-ська випробовує правдомовність колишнього Епаміонда. Від одруження з Міхонською Борис викручується різними аргументами. У нього є родичі, прості селяни, він іще студент, між ним і Міхонською різниця роду, стану. Усі ці аргументи пані Міхонська спростовує. Вона погоджується батьків узяти до себе, а Борис може закінчувати навчання й одружившись; вона сміється з кастової різниці.

Згодом Епаміондо стає брехуном: Борис нічого не може заперечити і тікає. Випробування на правдомовність дає мінусовий результат. Життя, обставини настільки складні, що завчені (можна сказати навіть зазубрені) виховні постулати не здають екзамену. На запитання панни Густі, чому він так ненавидить Міхонську, Борис Граб відповідає, що вона була причиною смерті свого чоловіка, а його учителя. Але про те, що він сам був співпричиною “вбивства” професора Міхонського, Епаміондо чомусь замовчує.

Іван Франко по-новаторськи поставив ще одну психологічну й педагогічно-виховну проблему – проблему егоїзму відмінників-вундеркіндів. Ставлячи над усе “чесність з собою”, Борис мав на увазі тільки себе й не думав про біль ані професора Міхонського, ані пані професорової; про смертельні рани, які він завдасть отією “чесністю з собою”, мимоволі виявляючи жорстокість егоїста. Проте для нас образ Бориса, у супереч авторів, є винятково позитивним. Адже все ж пройшов шлях від “малого” до “великого”.

Незавершеність “Не спитавши броду” ілюзорна. Головний герой властиво вичерпав себе. Мабуть, парадоксальністю отих “табльо катастрофи”, що їх витворив Борис Граб як антинаслідки свого блискучого виховання, такими унікальними в художньому сенсі знахідками автор був незадоволений. Він не міг розгорнути метафорики заголовку “Не спитавши броду” – вона так і залишилася не розшифрованою.

3) Франко І. Конечність реформи учення руської літератури по наших середніх школах // Зібр. тв.: У 50 т. - . Т. 26. - С. 320 — 331.

У цій праці І. Франко накреслив нову систему літературної освіти учнів, яка будувалася на глибокому розумінні завдань національного виховання молоді, специфіки мистецтва, закономірностей педагогічного процесу. На його думку, в основу шкільної програми потрібно покласти кращі зразки українського фольклору, найвизначніші твори нової української літератури, що відзначаються художньою довершеністю, демократичним спрямуванням. Письменник обстоює таке вивчення художнього твору, яке ґрунтується на принципах наукового аналізу. Коротко ці принципи можна було б сформулювати так: постійна увага до тексту художнього твору, забезпечення емоційності його сприймання, розгляд його з позицій історизму під кутом зору поставлених у ньому проблем, врахування особливостей його форми, художньої манери письменника, вибір таких методів навчання, які забезпечують самостійність учнів у дослідженні ними літературних явищ. І. Франко рішуче виступав проти спроб підмінювати науковий аналіз художніх творів звичайним граматичним розбором окремих слів і виразів.

На початку праці зображується розчарований настрій автора. Він дивується, чому наші українські науковці творять на ниві іноземних держав, а не на своїй Батьківщині, і цим самим докоряє їм: “ми знаємо чимало русинів і з старших, і з молодших, і навіть з наймолодших, котрі з більшим або меншим успіхом і хісном роблять на ниві літератури польської, - значиться, могли би що-небудь робити і у себе дома”.

Він наголошує, що коли при зустрічі зі своїми колегами, науковцями з-за кордону, вони питають постійно І. Франка: “Що се у вас по публічних бібліотеках руської молодіжі так мало? Невже ж ви наукою зовсім не інтересуєтесь, а найпаче накою своєї рідної історії і літератури?” І йому стає соромно, адже це дійсно так...

Тож на основі цього Франко шукає причину, чому так сталося. І знаходить. Причина - “в вадливім урядженні і ще вадливішій трактуванні науки руської літератури в наших середніх школах”. Він застерігає від грубої помилки, яку часто свідомо чи несвідомо роблять учителі: прищеплюють учням любов до чужого, замість того, аби виховувати у патріотизмі до рідного краю.

Ще однією причиною, на думку Івана Яковича, є те, що у школі голови дітей переповнені великою кількістю “непотрібного” матеріалу, зокрема усім, окрім рідної мови на літератури. Так, безперечно, загальний розвиток має бути, але ж не настільки. Таким чином відбивається любов до навчання в учня.

Проблемою також є недостатня кількість “руських” книг у бібліотеках, за допомогою яких учитель міг би детальніше ознайомитись

з предметом, який сам викладає, аби учні, виходячи з його лекції, не були такими порожніми. Адже зазвичай урок літератури учитель проводить так: дає учневі прочитати текст (переважно це біографія письменника), розповісти “своїми словами” та виділити головні дати з його життя. Іноді для різноманітності ще може дати вивчити вірш напам’ять. І це все! Ні, Франко не маю на меті звалити всю вину на учителів, він вважає, що в усьому винна система, яка вимагає від них більше, ніж вони можуть, але умов ніяких для цього не створює.

Автор пропонує учителям запроваджувати новіші методи, аби вони були цікавими для своїх учнів. Аби цього досягти, він наголошує, учитель повинен “жити” своїм предметом. Наприклад, навіть при написанні твору він має давати такі теми, щоб це змушувало учня думати обширно, вільно. Не потрібно пропонувати чи наполягати на обсязі твору, адже це сковуватиме думки дитини. А думки мають бути оригінальними, образними тощо.

Щодо системи, її потрібно змінювати. Насамперед не потрібно збивати класи до купи (по 60 і більше учнів), адже учитель фізично не може приділити увагу. А на день в учителя таких класів є 4. Також потрібно змінити шкільну програму, бо учням не цікаво вчити давню літературу. Для них такі твори, як “Повість временних літ” Нестора чи “Слово о полку Ігоревім” є “пам’ятниками давньої мови (для лінгвістів) і джерелами історичними (для істориків)”. Учні потрібно знайомити насамперед “з живою мовою і живою (народною і артистичною) літературою”. Ось це мета “мета руських викладів в середніх школах”.

Таким чином бачимо, що такий авторитетний науковець, як Іван Якович Франко ще за часів свого життя побачив ті проблемні місця шкільної системи, які ми досі не можемо викорінити. А на жаль...